

Nuodėmė ir sutaikinimas: žvilgsnis į Atgailos sakramentą naujatestamentinių krikščionių bendruomenių atgailos praktikos kontekste

Naujajame Testamente užfiksuota pirmųjų krikščionių bendruomenių atgailos praktika atspindi ankstyviausius bandymus įgyvendinti Jėzaus mokymą apie nuodėmę, atsivertimą ir atleidimą. Drauge tai yra ištakos, turėjusios įtakos vėlesnei Atgailos sakramento sampratai. Čia aptinkami mokymo bei praktinio įgyvendinimo aspektai gali praversti kaip Atgailos sakramento dabartinės praktikos vertinimo kriterijus ir paskatinti ją atsinaujinti.

The practice of penitence of the first Christian communities as fixed in the New Testament reflects the earliest attempts to implement Jesus' teachings about sin, conversion and forgiveness. At the same time, these are the sources that inspired later concept of the sacrament of penitence. These aspects of the doctrinal and practical implementation of penitence we see here can serve us as criteria for the evaluation of today's sacramental practice of penitence and provide us with precious impulses for its vivification.

Įvadas

Teologiniuose svarstymuose biblinis mokymas ilgą laiką naudotas kaip iškeltos tezės teisingumo įrodymas. Konkrečios tezės kontekste jis buvo atitinkamai interpretuojamas.¹ Šiais laikais Šventasis Raštas suvokiamas kaip teologijos ir praktinio veikimo *norma normans*, t. y. galutinė norma arba atskaitos taškas, kriterijus. Iš Šventojo Rašto išvedamas teologinis mokymas, pagal Šventąjį Raštą jis ir vertinamas². Tam tikra prasme tai galioja ir Naujajame Testamente užfiksuotai pirmųjų krikščionių atgailos praktikai. Tai pirmieji bandymai praktiškai įgyvendinti Jėzaus mokymą. Jie atspindi ištakas, turėjusias įtakos vėlesnei Atgailos sakramento sampratai. Šiame straipsnyje analizuojama, kaip naujatestamentinės bendruomenės suprato Jėzaus mokymą apie nuodėmę, atsivertimą ir atleidimą, kaip sekėsi jį įgyvendinti. Nagrinėjama, ką tai atskleidžia apie Atgailos sakramento sampratą ir dabartinę praktiką. Taigi Šventajame Rašte ieškoma pirmiausia ne dabartinės Atgailos sakramento sampratos bei praktikos pagrindimo, bet paskatų, kaip būtų galima geriau suvokti atgailą ir ją atnaujinti. Daugiausia gilinamasi į tuos dalykus, kurie aktualūs šiandienei Atgailos sakramento sampratai ir praktikai, atitinkamai nuošalyje paliekami su Krikštu ar kitais sakramentais susiję dalykai.

Straipsnio tikslas yra naujatestamentinių krikščionių bendruomenių atgailos praktikos kontekste kritiškai išnagrinėti atskirus šiandien vyraujančios Atgailos sakramento

sampratos elementus ir praktikos įpročius. Taip pat siekiama išryškinti, kokį poveikį čia iškelti dalykai gali turėti praktinei Bažnyčios veiklai. Straipsnio uždaviniai: 1) pristatyti, kaip naujatestamentinėse krikščionių bendruomenėse buvo suprantamas Jėzaus mokymas apie nuodėmę, atsivertimą bei atleidimą; apibrėžti svarbiausius mokymo įgyvendinimo momentus; 2) pagrindinius naujatestamentinių bendruomenių atgailos elementus sieti su šiandiene Atgailos sakramento samprata bei praktika; 3) atskleisti, kaip jie gali paskatinti šiandienės Atgailos sakramento praktikos atnaujinimą.

1. Jėzaus mokymo apie nuodėmę, atsivertimą bei atleidimą įgyvendinimas naujatestamentinėse krikščionių bendruomenėse

Naujojo Testamento laiškų literatūroje kaip apie savaime suprantamą dalyką kalbama apie krikščionių bendruomenių narių nusižengimus. Tai rodo, jog gana anksti suvokta, kad ir po Krikšto, kuris reiškia išvadavimą iš nuodėmės valdžios, naujo gyvenimo pradžia, jų nariai ne visuomet pajėgdavo likti ištikimi pasirinktam naujam gyvenimo keliui ir nusi-dėdavo.³ Toks poelgis įžeidžia Dievą, nes paminama jo valia, sulaužoma ištikimybė Kristui ir atmetamas jo siūlomas išganymas. Taip vėl atsiveriama blogio įtakai, atkrentama į nuodėmės vergiją.⁴ Dar daugiau: krikščionių bendruomenė aiškiai suvokė, jog nuodėmė suteršia bei apsunkina ne vien nusidėjusį jos narį, bet ir pačią bendruomenę. Juk kalbama ne apie kokį pašalietį, o apie Kristaus Kūno narį, Naujosios Sandoros bendrininką. Per nuodėmę blogis apsigyvena bendruomenėje ir apsunkina jos santykį su Dievu, pažeidžia Bažnyčios šventumą.⁵

Tokia nuodėmės samprata kaip tik ir paskatino nuostatą, jog kovoje su nuodėme dalyvauja visi krikščionių bendruomenės nariai⁶. Ypač ryškūs to liudijimai aptinkami apaštalo Pauliaus laiškuose: „Todėl guoskite ir stiprinkite vieni kitus, ką jūs ir darote“ (1 Tes 5, 11). „Raginame jus, broliai: išpėkite nedrausminguosius, padrąsinkite silpnuosius, būkite kantrūs visiems“ (1 Tes 5, 14). Šie nurodymai aiškiai kalba apie elgesį su nusidėjėliais. Jie taip pat rodo, kokios pagalbos atsivertimo ir atgailos procese nusidėjėlis gali tikėtis iš tikinčiųjų bendruomenės: gyvenančius nedorai ji ragina ir savo elgesiu skatina susimąstyti ir imti keistis. Abejojančius reikia ne kritikuoti ar barti, o padrąsinti ir paskatinti. Paulius ragina būti dėmesingus silpnųjų atžvilgiu, kurie dar nėra paklydę broliai, bet dėl tikėjimo silpnumo gyvena nuodėmės pavojuje. Krikščionių bendruomenė turi stengtis neduoti jiems progos nusidėti, jų nepapiktinti, darydama tai, kas silpnuosius vestų į nuodėmę (1 Kor 8, 1–13; 10, 23–33; Rom 14, 13 – 15, 3). Apie panašią laikyseną kalbama ir Laiške galatams: „BroLIAI, jei kurį žmogų ištiktų nelaimė nusidėti, jūs, dvasios žmonės, pamokykite tokį romiai. Bet žiūrėk, kad ir pats neįpultum į pagundą! Nešiokite vieni kitų naštas, ir taip įvykdysite Kristaus įstatymą“ (Gal 6, 1–2). Pavienio nario nuodėmė yra visos tikinčiųjų bendruomenės našta ir turi būti įveikta visų jos narių pastangomis. Tokiu elgesiu siekiama ne nubrėžti skiriančią ribą tarp nusidėjėlio ir tikinčiųjų bendruomenės, o pavieniam nariui, kuris dėl tikėjimo trūkumo ar silpnumo gali nusidėti ar jau yra nuodėmėje, padėti atpažinti pavojų, atitinkamai nuodėmę ir parodyti išeitį, t. y. paskatinti atsiversti.⁷ Naujatestamentinės krikščionių bendruomenės buvo negausios, todėl galima numanyti,

jog turimas galvoje gyvenimo būdas, tam tikra prasme kultūra, skirta krikščioniškajam gyvenimui paremti ir lydėti atsivertimo kelyje.

Nusidėjėlio atsivertimo procese apaštalui Pauliui yra pažįstamas ir su Bažnyčios tarnystėmis susijęs veikimas. Apie tai kalbančiuose tekstuose nėra atskleista, kokia omenyje turimos vietinės Bažnyčios struktūra ir kas jai vadovauja. Paulius tiesiog kreipiasi į visą tikinčiųjų bendruomenę ir nurodo atskirti (ekskomunikuoti) nusidėjėlį. Ryškiausias tokios ekskomunikos pavyzdys atskleidžiamas 1 Kor 5. Čia pasakojama apie gana sunkų palaidumo atvejį, kai vienas iš krikščionių bendruomenės narių gyvena su savo tėvo žmona (pamote) – tai buvo draudžiama tiek pagal žydų, tiek pagal romėnų teisę. Apaštalas ragina tikinčiųjų bendruomenę, susirinkus draugėn, Viešpaties Jėzaus vardu šį jos narį ekskomunikuoti, nes jeigu nuodėmingas narys pasiliks, jis kaip tas blogas raugas gali sugadinti visą maišymą t. y. suteršti bendruomenę (1 Kor 5, 6). Taigi ekskomunika – tai tikinčiųjų bendruomenės apvalymo aktas. Kartu buvo viliamasi, jog nusidėjėlis dar gali būti išgelbėtas „Viešpaties teismo dienai“ (1 Kor 5, 5). Ši bausmė kaip tik tam ir skirta, kad priverstų jį susimąstyti ir paskatintų atsiversti.⁸ Pauliui žinoma ne tik ekskomunika, bet ir priėmimo atgal į tikinčiųjų bendruomenę galimybė po to, kai nustatyta bausmė jau yra atlikta (2 Kor 2, 5–11). Panaši mintis randama ir 2 Tes 3, 6.14–15. Reikalaujama vengti kiekvieno brolio, kuris netvarkingai gyvena ir nusižengia mokymui, tačiau jis turėtų būti laikomas ne priešu, bet broliu. Negalima liautis rūpintis broliu net kai šis atskiriamas nuo tikinčiųjų bendruomenės. Atskleidžiamas svarbus bendruomenės vaidmuo: atskiriant nusidėjėlį būtinas jos sutikimas, šis žingsnis turi parodyti jo situacijos rimtumą ir paskatinti atgailai. Reikia pabrėžti, kad čia, kaip ir apskritai Pauliaus raštuose, kalbama ne tiek apie bendrus, santykį su nusidėjėliu reguliuojančius patvarkymus, kiek su konkrečiu atveju susijusius, tikslus nurodymus, kurių nereikėtų suprasti apibendrintai.⁹

Liudijimas apie panašų tikinčiųjų bendruomenės veikimą, kovojant su nuodėmėmis tarp savo narių, randamas ir Mato evangelijoje (Mt 18, 15–17). Skirtingai nei prieš tai minėtais atvejais, kur iš esmės omenyje turimos daugiau pavienės situacijos, ši tvarka kalba jau apie aiškiai sureguliuotą, institucionalizuotą praktiką.¹⁰ Pateikiami konkretūs nurodymai: su nuodėme čia pirmiausia kovojama broliškai išpėjant nusidėjėlį prie keturių akių (taip pat Kun 19, 17). Jei ši artimo meilės tarnystė neduoda rezultatų, būtina pakartoti išpėjimą dalyvaujant liudininkams (taip pat Įst 19, 15). Taigi išpėjimui teikiama didelė reikšmė. Jei broliškos pastangos atversti nuklydusį brolių nevaisingos, atvejį turėtų svarstyti tikinčiųjų bendruomenė. Bendruomenės autoritetas nusidėjėliui turi pabrėžti jo nusižengimo rimtumą, drauge ir atsivertimo būtinybę. Jei šis nepaklauso ir tikinčiųjų bendruomenės – atskiriamas nuo jos, praranda eucharistinę bendrystę. Nutolimas (atskyrimas) nuo bendruomenės reiškia ir atsitolinimą nuo Dievo, o susitaikymas su ja – sutaikinimą su Dievu.¹¹

Taigi trejopu būdu čia reiškiasi tikinčiųjų bendruomenės rūpestis ir veikimas nusidėjusio tikėjimo brolio ar sesers atžvilgiu. Ši tvarka leidžia dalyvauti atgailos procese ir pavieniam nariui, ir visai tikinčiųjų bendruomenei. Visa tai rodo, jog naujatestamentinėse bendruomenėse egzistavo gyvenimo būdas, kultūra, remianti pavienį tikintįjį tiek praktikuojant krikščioniškąjį gyvenimą, tiek atsiverčiant ir atgailaujant. Beje, kiek galima spręsti iš anksčiau nagrinėtų Mato evangelijos eilučių konteksto (prieš tai pateikiamas palyginimas apie paklydusią avį, kur pabrėžiamas piemens džiaugsmas suradus pakly-

dėlę ir užtikrinama, kad Dievas nenori nė vieno pražūties; po to Petro klausimas apie atleidimo mastą iliustruojamas pasakojimu apie nedėkingą tarną, akcentuojant, jog Dievo atlaidumas priklauso nuo mūsų atlaidumo artimui), ši tvarka nukreipta būtent į nusidėjėlio gelbėjimą, t. y. siekiama paskatinti jo atsivertimą. Atskyrimas nuo bendruomenės čia suprastinas kaip bendram tikslui reikalingas, kraštutinis žingsnis.

Apie nuodėmes tikinčiųjų bendruomenėje užsimenama taip pat ir Mt 18, 18 bei Jn 20, 21–23. Čia pasakojama visų pirma apie Jėzaus mokiniams suteiktą galią. Minėtoje Mato evangelijos eilutėje, pasiremiant surišimo ir atrišimo paveikslu, taigi ir rabiniškais posakiais, pabrėžiamas mokymo ir drausminis autoritetas. Taigi kalbama apie uždraudimą ir leidimą, nurodoma taip pat į kieno nors pasmerkimą ar jo atšaukimą. Taip Petras ir kiti Jėzaus mokiniai gauna teisę spręsti mokymo ir moralinio gyvenimo klausimus, taip pat yra įgaliojami atskirti krikščionį nuo Bažnyčios ir priimti jį atgal, atleisti nuodėmes ar nesuteikti atleidimo.¹² Ši eilutė taip pat nedviprasmiškai išsako bažnytinio ir dieviškojo sprendimo tapatumą. Čia nekalbama apie dangiškąjį sprendimą, į kurį Bažnyčia turėtų atsižvelgti. Pabrėžiama, jog Dievas pripažįsta bažnytinį sprendimą ir jį patvirtins laikų pabaigoje kaip galutinį ir neatšaukiamą, nes tai dvasinis sprendimas, priimtas veikiant Šventajai Dvasiai, taigi pritariant pačiam Dievui. Dievo sprendimas Bažnyčioje yra ne „paskelbiamas“, bet įgyvendinamas. Bažnyčios veikimas yra dabartinis Dievo veikimas.¹³ Apie mokiniams suteiktą galią atleisti nuodėmes arba nesuteikti atleidimo dar aiškėsniais žodžiais kalbama Jn 20, 23. Per mokinių veikimą toliau įgyvendinamas Jėzui atėjus prasidėjęs pasaulio teismas (Jn 3, 19; 5, 27; 9, 39). Ši galia susieta su Dvasios suteikimu (Jn 20, 22), taigi iš esmės yra Dievo dovana.¹⁴ Jėzaus siuntimą nuo Tėvo tęsia mokiniai per Jėzaus ir Šventosios Dvasios dovanas: jie yra įtraukti į dieviškojo išganymo plano įgyvendinimą ir per nuodėmių atleidimą konkrečiai įvykdo Dievo išganingą palankumą žmogui¹⁵. Tai, kad bažnytinės tarnystės turėtojams, šalia tikinčiųjų bendruomenės, priklauso esmingas uždavinys nuodėmės įveikimo procese, liudija ir pastoraciniai Naujojo Testamento laišakai. Čia kalbama tiek apie ekskomuniką (1 Tim 1, 19s), tiek apie įspėjimą (Tit 3, 10s; 1 Tim 5, 20).

Apie rūpinimąsi nusidėjusiu broliu užsimenama taip pat Jok 5, 19s. Raginama neapleisti tų bendruomenės narių, kurie yra pasukę neteisingu keliu, skatinama jiems padėti ir siekti susigrąžinti, t. y. kviečiama atsiversti bei atgailauti. Tam būtinos visų bendros pastangos. Jok 5, 16 kalbama apie būtinybę išpažinti nuodėmes, melstis vieniems už kitus. Taip pat, atrodo, ligonio atliekamas nuodėmių išpažinimas vyresniajam buvo ligonių patepimo (Jok 5, 14s) dalis, nors kitoje eilutėje reikalavimas išpažinti nuodėmes išsakomas visiems tikinčiųjų bendruomenės nariams. Nėra aišku, ar nuodėmių išpažinimas ir užtarianti malda čia buvo pamaldų dalis, ar apėmė daugiau pavienį dvasinį pokalbį ir asmeninę maldą.¹⁶ Taigi turimas omenyje, kaip mano Joachimas Gnilka, paprotys išpažinti nuodėmes, kalbant bendrą nuodėmių išpažinimą¹⁷, arba, kaip tvirtina Franzas Josefas Ortkemperis, tai, ką šiandien vadintume pasauliečių išpažintimi¹⁸. Panašus reikalavimas išpažinti nuodėmes tikėjimo broliams aptinkamas taip pat 1 Jn 1, 9. Tačiau nuodėmes turi išpažinti ne visa tikinčiųjų bendruomenė, bet tik tie, kurie yra nusikalte. Kalbama ne apie išpažinimą bendrąja prasme, o apie konkretų savo nuodėmių išpažinimą.¹⁹ Toliau pateikiamas raginimas melstis už nuodėmės apsunkintus žmones (1 Jn 5, 16).

Iš negausių Naujojo Testamento užuominų sunku susidaryti visuminį vaizdą apie atgailos praktiką pirmųjų krikščionių bendruomenėse. Vis dėlto paminėti dalykai leidžia suvokti pagrindinius jos bruožus: čia vyravo nuodėmės samprata su stipriu ekzeziologiniu akcentu ir išryškinta socialine dimensija – taigi nuodėmė buvo suvokiama kaip susijusi ne vien su ją padariusiu asmeniu, bet ir su visa bažnytine bendruomene bei kitais žmonėmis; atgaila buvo palaikoma ir lydima visos tikinčiųjų bendruomenės; būdinga atgailos, kaip proceso, besireiškiančio įvairiomis formomis, samprata. Prieš siejant šiuos bruožus su šiandiene atgailos praktika reikia pasakyti, jog ši praktika yra glaudžiai susijusi su ano meto socialiniu bei kultūriniais kontekstais ir konkrečių bendruomenių struktūra, tad kai kurie čia minimi dalykai pasikeitusiame kontekste negali būti perimti adekvačiai. Visgi vyravusi bendra nuostata ir kai kurie bruožai gali praversti kaip kritiška nuoroda apie šiandienės atgailos praktikos trūkumus. Taigi ką naujatestamentinių krikščionių bendruomenių atgailos praktika ir jos pobūdis gali atskleisti šiandienei, išplėtotai bažnytinei sakramentinei atgailai? Kas gali paskatinti ją atsinaujinti?

2. Šiandienė sakramentinė atgailos samprata bei praktika Naujojo Testamento mokymo apie atgailos įgyvendinimą kontekste

2.1. Nuodėmės samprata

Žvelgiant į naujatestamentinių krikščionių bendruomenių atgailos praktiką visų pirma išryškėja stiprų ekzeziologinį akcentą ir išryškintą socialinį dėmenį turinti nuodėmės samprata. Vyravo suvokimas, jog nuodėmė, kaip Dievo valios pažeidimas, apsunkina ne tik asmeninį, bet ir visos tikinčiųjų bendruomenės – Bažnyčios – santykį su Dievu. Žinoma, kaip teisingai pažymi popiežius Jonas Paulius II posinodiniame apaštališkajame paraginyje *Reconciliatio et paenitentia*, „nuodėmė tikrąja šio žodžio prasme visada yra *asmens aktas*, nes tai – ne kokios nors grupės ar bendruomenės, bet individualaus žmogaus laisvės aktas“²⁰. Nepaisant to, nuodėmė turi ir ryškų socialinį dėmenį, taigi kartu yra ir socialinė nuodėmė. Minėtame dokumente ji apibūdinama taip:

1. Tai yra kiekvienos nuodėmės pasekmė, kylanti iš realaus ir konkretaus žmogiškojo solidarumo. „Nėra nė vienos nuodėmės, nė pačios vidujiskiausios ir slapčiausios, griežtai asmeniškios, kuri būtų susijusi tik su tuo, kuris ją daro. Kiekviena nuodėmė stipriai ar silpniau, žalingiau ar ne taip žalingai veikia visą bažnytinę bendruomenę ir visą žmonių giminę.“²¹

2. Tai yra asmeninė nuodėmė, nukreipta prieš bendrą gėrį ir artimą, pažeidžianti žmogaus asmens teises, pradedant teise į gyvybę, tai nuodėmė kito laisvei, artimo orumui bei garbei, bendrajam gėriui ir jo reikalavimams visoje plačioje piliečių teisių bei pareigų srityje. Tam priklauso ir nuodėmė, veiksmu ar neveiklumu padaryta politikos, ekonomikos ir profesinių sąjungų atstovų, kurie nesistengia išmintingai gerinti ar pertvarkyti visuomenės pagal atitinkamo istorijos momento reikalavimus bei galimybes, taip pat darbuotojų, nevykdančių savo pareigos būti darbo vietoje ir bendradarbiauti.²²

3. Tai nuodėmė, susijusi su įvairių žmogiškųjų bendruomenių tarpusavio ryšiais. Šie

ryšiai ne visada dera su Dievu, norinčio, kad pasaulyje tarp individų, grupių ir tautų vyrautų teisingumas, laisvė ir taika, planu (socialinių klasių konfrontacija, paskirų valstybių priešprieša). Tokie reiškiniai bei situacijos beveik visada tampa anonimiški, nes jų priežastys daugialypės ir ne visada jas įmanoma nustatyti. Todėl čia kalbant apie socialinę nuodėmę, šis posakis aiškiai vartojamas analogine reikšme. Tačiau nevalia perdėm nuvertinti individo atsakomybės, nes tai yra ir raginimas keisti netikusią situaciją.²³

Socialinės nuodėmės apibrėžimas skelbia, jog kiekviena nuodėmė turi socialinį dėmenį, tačiau tai daugiau būdinga atskiroms nuodėmių grupėms (tai nusikaltimai prieš bendrą gėrį ir žmonių bendruomenių tarpusavio sugyvenimą). Bažnyčios istorijoje nuodėmės socialinis pobūdis ne visuomet vienodai buvo pabrėžiamas. Kaip pažymi Bernhardas Häringas, maždaug nuo XIII šimtmečio Europoje vis labiau įsigalėjo individualizmas, kuris iš dalies užkrėtė ir moralinio mokymo skelbimą. Pavyzdžiu gali būti vadinamasis *devotio moderna* ir klasikinis jo dokumentas – Tomo Kempiečio „Kristaus sekimas“²⁴. Knygoje vaizduojamas pamaldusis Jėzaus mokinys ieško sielos ramybės, nesijausdamas kartu su kitais esąs atsakingas už socialinį, kultūrinį, ekonominį ir politinį visuomenės gyvenimą²⁵. Šis pokytis atitinkamai paveikė ir nuodėmės sampratą. Nuodėmė vis labiau imta suvokti kaip asmeninis nusižengimas. Nors kartais ir minimas socialinis aspektas (pirmiausia kalbant apie nuodėmes, kai kėsinamasi į kito nuosavybę ar teises), tačiau nuodėmė beveik nesusiejama su Bažnyčia ir visuomene kaip visuma²⁶. Taigi naujatestamentinių krikščionių bendruomenių atgailos praktika leidžia teigti, jog per siaura remtis perdėm individualistine samprata, kur nuodėmė, kaip nusižengimas Dievu valiai, susijusi tik su manimi ir Dievu. Aplinkiniai figūruoja tik kaip blogio aukos (dėl nuodėmės patyrę moralinių ar materialinių nuostolių), bet ne kaip tie, kurių sugyvenimas bei ryšys su Dievu buvo sutrikdytas. Iš tiesų kiekvienas su savo nuodėmėmis priklausome bendrai istorijai, nuodėmės nulemtai istorijai, taip pat bendrai žmonijos istorijai su Dievu. Tad nuodėmė yra nukreipta ir prieš Bažnyčią. Ji prieštarauja Bažnyčios pasiuntinybei, prisideda prie jos moralinio lygio kritimo, lemia atsitolinimą nuo jos.²⁷ Mūsų poelgiai veikia kitus ir mes tik per ryšį su kitais, kurie tiki Jėzaus Kristaus atpirkimu, galime vaduotis iš blogio gniaužtų.

Kalbant apie socialinę nuodėmės plotmę reikia atsiriboti nuo iškreiptos socialinės nuodėmės sampratos, kur, kaip teigiama *Reconciliatio et paenitentia*, socialinė nuodėmė priešpriešinama asmeninei. Taip daugiau ar mažiau sąmoningai apribojama ir beveik panaikinama tai, kas asmeniška, ir atitinkamai pripažįstama tikta socialinė kaltė bei atsakomybė. Remiantis tokia samprata dėl atliktos nuodėmės kaltintina ne tiek moralinė asmens sąžinė, kiek miglota tikrovė ar bevardis kolektyvinis darinys kaip situacija, sistema, visuomenė, struktūros, institucija.²⁸ Tokia tendencija būtų ne mažiau pavojinga Atgailos sakramento praktikai negu nuodėmės socialinio dėmens primiršimas, nes tuomet ji faktiškai liktų be materijos. Kiekvienu atveju atsakomybė už padarytą blogį būtų suversta socialinei aplinkai ir neliktų vietos asmeninei nuodėmei. Bažnyčia gi, kalbėdama apie socialinę nuodėmę, – pabrėžiama minėtame dokumente, – skelbia, kad socialinės nuodėmės atvejai yra daugelio asmeninių nuodėmių vaisius, sankaupa ir santalka. Bet kurios nuodėmės situacijos ištakose visuomet rasime nuodėmingus žmones.²⁹

2.2. Atgaila kaip bažnytinis ir bendruomeninis vyksmas

Kaip nuodėmė bei kaltė, taip ir atgaila turi ryškų socialinį bei ekleziologinį pobūdį. Krikštui buvome įjungti į Bažnyčią – „slėpiną kūną“, kurio galva yra Kristus. Šio gyvo organizmo nariais išliekame net ir tuomet, kai nuodėmė išoriškai nuo jo atskiria. Bažnyčia aktyviai veikia taip pat ir mūsų sutaikinimo su Dievu vyksme. Vatikano II Susirinkimo konstitucijos *Lumen gentium* antrajame skyriuje aiškiai kalbama apie tai: „Einantieji atgailos sakramento iš Dievo gailėstingumo gauna nuodėmių, kuriomis buvo ižestas Dievas, atleidimą ir šitaip pat susitaikina su Bažnyčia, kurią nusidėdami sužeidė ir kuri savo meile, pavyzdžiu ir maldomis stengiasi padėti jiems atsiversti.“³⁰ Per Bažnyčios vykdomą skelbimą bei veiklą istorijoje yra perteikiamas Jėzaus raginimas atsiversti. Bažnyčia čia veikia kaip kelias, vedantis į sutaikintą santykį tarp Dievo ir žmogaus bei tarp žmonių tarpusavyje. Per ją Dievas siekia žmoniją, taip pat ir visą visatą išgančiai bei atperkančiai atkreipti į save, pašaukti į visa apimančią ir išliekančią bendrystę. Krikščionys kaip *conversi*, kaip atversti bei atpirkti turi bendradarbiauti šiame Dievo veikime pasaulyje ir dėl pasaulio. Jų gyvenimo bendrystė turi tapti *sacramentum mundi*, veiksmingo žmonių buvimo kartu ir dėl kitų modelio, kuris Jėzuje Kristuje turi savo pagrindą bei mastą, ženklą ir įrankiu.³¹ Bažnyčioje ir per Bažnyčią gaunamas sakramentinis nuodėmių atleidimas ir taip įgyvendinamas sutaikinimas su Dievu, artimu ir savimi. Čia įgyvendintas susitaikinimas panaikina nuodėmės sukeltą susiskaldymą, padeda kurti pasaulyje teisingumą ir taiką.³² Taigi kalbėti apie visiškai privačią atgailą ar privačią išpažintį nėra jokio teologinio pagrindo. Šiame išganingame vyksme Bažnyčia visuomet dalyvauja kaip aktyvus subjektas, dar daugiau, ji yra susitaikinimo vieta.³³

Naujatestamentinių tikinčiųjų bendruomenių atgailos praktika persmelkta tokios sampratos. Pagal ją visi nariai aktyviai įsijungia ir dalyvauja tiek skatinant nusidėjėlių atsiversti, tiek įgyvendinant atgailą. Tai vyksta įvairiai: jau pats tikinčiųjų bendruomenės gyvenimo būdas skatino ir palaikė atsivertimo dvasią; bendruomenės laikysena konkretaus nusidėjėlio atžvilgiu padėdavo suvokti situacijos rimtumą (nuodėmė atskiria nuo Dievo, tai regimai išreiškia atskyrimas nuo Bažnyčios); sutaikinimo įgyvendinimas vykdavo taip pat aktyviai dalyvaujant tiek tikinčiųjų bendruomenės vadovams, tiek eiliniams nariams; atgailos kelyje nusidėjėliui būdavo padedama malda. Tokia naujatestamentinių krikščionių bendruomenių atgailos praktika ir mums primena, jog atgaila ir susitaikinimas su Dievu nėra tik asmeninis dalykas, t. y. tai, kas susiję su manimi ir Dievu. Neįmanoma pasiekti susitaikinimo su Dievu nedalyvaujant Bažnyčiai, t. y. be tikinčiųjų bendruomenės, kurioje pasilieka ir veikia Kristus. Tai turi atspindėti ne vien teologinis mokymas ar Atgailos sakramento samprata, bet ir Bažnyčios (kaip visumos bei atskirų tikinčiųjų bendruomenių) praktinė veikla.

Vatikano II Susirinkimas išsakė pageidavimą: „Atgailos apeigos ir formulė tebūnie peržiūretos, kad aiškiau išreikštų sakramento prigimtį ir vaisius.“³⁴ Atsiliepiant į tai buvo reformuotos atgailos apeigos³⁵. Naujai suformuluota išrišimo formulė, kur išryškinta sutaikinimo sąsaja su išganymo istorija ir pirmą kartą Vakarų Bažnyčios istorijoje pabrėžtas Bažnyčios vaidmuo susitaikinimo vyksme, jos tarpininkavimas („per Bažnyčią tesuteikia tau atleidimą ir ramybę“). Be asmeninės išpažinties (ji ir toliau lieka

pagrindinė atgailos forma), apibrėžtas daugelio atgailaujančiųjų sutaikinimas per asmeninę išpažintį bei išrišimą ir atgailaujančiųjų sutaikinimas per bendrąją prisipažinimą ir išrišimą (pastaroji forma leidžiama tik aiškiai nusakytais, vyskupų konferencijos numatytais atvejais, dažniausiai kai gresia rimtas pavojus ar nėra galimybės išklausti asmeninę išpažintį). Taip pat rekomenduojama keletą kartų per metus pravesti atgailos pamaldas, kurios nėra tiesiogiai siejamos su nuodėmių atleidimu ir turi žadinti sąžinės jautrumą, skatinti atsivertimą. Taigi šalia išpažinties yra numatytos net dvi atgailos formos, skatinančios tikinčiųjų bendruomenę aktyviai dalyvauti. Jos padeda išryškinti tiek nuodėmės, tiek susitaikinimo bažnytinį bei socialinį pobūdį, parodo, kad Bažnyčiai priklauso ne tik šventieji, bet ir nusidėjėliai, kurie susirinkę draugėn patiria susitaikinimą su Dievu, artimu ir savimi. Žinoma, minėti dalykai galioja daugiau liturginiam šventimui. Naujatestamentinėse tikinčiųjų bendruomenėse tai apėmė ir kasdieniame gyvenime besireiškiančią kultūrą.

2.3. Atgaila kaip procesas, besireiškiantis įvairiomis formomis

Naujatestamentinėse krikščionių bendruomenėse atgaila buvo suprantama kaip tęstinis įvykis – procesas. Tai liudija tiek apaštalo Pauliaus laiškuose minimas elgesys su nusidėjėliais, tiek daugiapakopės atgailos atvejai. Nusikaltusiam bendruomenės nariui iš pradžių siekiama padėti susivokti, kokioje situacijoje per nuodėmę jis yra atsidūręs, vėliau pagelbstima atsivertimo ir susitaikinimo kelyje. Abu šiuos aspektus apima atgailos sąvoka. Herbertas Vorgrimleris ją nusako taip: „Specifine krikščioniška prasme [atgaila] žymi teisingą, Dievo žmogui dovanotą nuostatą ir elgseną nuodėmės atžvilgiu; ji apima du skirtingus judesius: nusigręžimą nuo nuodėmės (nuo savo nuodėmių ir nuodėmės apskritai) ir veiklų atsigręžimą į tai, ko nori Dievas. Atgaila yra Dievo dovana ir atleidimo, kurio negalima pelnyti žmogaus darbais, sąlyga.“³⁶ Apibrėžime minimas dvejopas judesys, inicijuojamas, kai nusidėjėlis Jėzuje Kristuje, Šventojoje Dvasioje atpažįsta ir priima sutaikinantį Dievo pažadą. Per sąsają su pirma einančia išganinga patirtimi įvyksta naujas gyvenimo bei mąstymo orientavimas, kai keičiamas gyvenimas ir ligišiolinės vertybinės nuostatos atitinkamai naujai orientuojamos pagal tikėjimą³⁷. Tad atgaila yra ne taškinis įvykis, o procesas. Tiksliau sakant, kelias, kurio kulminacija yra Atgailos sakramentas arba sakramentinis sutaikinimas. Taigi yra žingsniai, vedantys prie atgailos kulminacijos (pagalba atpažįstant nuodėmę, skatinimas atsiverti), ir žingsniai, padedantys po to gyventi atsivertimu. Naujatestamentinių krikščionių bendruomenių atgailos praktika, kur rūpestis nusidėjėliu apima paramą tiek prieš, tiek po įvykusio susitaikinimo, ir mums yra žinia, kad Atgailos sakramento pastoracija bei praktika negali apsiriboti vien tik išpažintimi, t. y. sutaikinimo su Dievu vyksmo kulminacija. Ne mažiau svarbūs žingsniai, vedantys prie jos. Tai gali būti tiek pastangos formuoti sąžinę, ugdyti jautrumą nuodėmei, tiek Dievo pažado atleisti nuodėmės ir kvietimo atsiverti skelbimas (pavyzdžiui, katechezė, pamokslai, rekolekcijos, paskaitos). Aktyvi parama reikalinga ir po to. Būtina palaikyti atsivertimo dvasią, pagelbėti, kad rutina ir iškylantys sunkumai neužgesintų pasiryžimo gyventi pasitikint Dievo valia. Ko gero, veiksmingiausia tokios paramos forma šiame etape yra dvasinis vadovavimas.

Atgailos kaip proceso arba kelio samprata leidžia įvertinti sutaikinančią tarnystę kaip

esminį Bažnyčios pasiuntinybės dėmenį³⁸, besireiškiantį įvairiomis formomis. Apie tai kalbama ir *Atgailos apeigyno* įvadinėje dalyje: „Dievo tauta nuolat ir įvairiais būdais atgailauja ir atgailą nuolat tobulina.“³⁹ Taigi kai kalbama apie nuodėmių atleidimą bei atgailos darbus, negalima apsiriboti vien tik išpažintimi ir jos metu teikiamu išrišimu. Iš tiesų Bažnyčios sutaikinantis veikimas pasireiškia ir per kitus liturginius bei neliturginius veiksmus. Kaip nurodyta anksčiau cituotame *Atgailos apeigyno* įvade, tai vyksta, kai savo kantrybe vienijamasi su Kristaus kentėjimais, vykdomi gailestingumo ir meilės darbai, vis labiau ir labiau gyvenama pagal Kristaus Evangeliją, kai tikintieji atgailos apeigose pripažįsta nusidėję ir prašo Dievą bei artimą atleidimo, kai klausosi skelbiamo Dievo žodžio, kai meldžiasi ir dalyvauja Eucharistijoje.⁴⁰ Viso to neturėtume suprasti kaip konkurencijos Atgailos sakramentui. Liturginis susitaikinimo šventimas, kaip taikliai pastebi Franzas Josefas Nocke'as, gyvena iš kasdienės tikinčiųjų bendruomenės susitaikinimo praktikos (priešingu atveju ji liktų be turinio), o kasdienis susitaikinimas per liturginius ženklus įgauna religinį lygmenį (taip parodoma, kad čia veikia Dievas)⁴¹. Kitaip sakant, kasdieniai liturginiai bei neliturginiai atgailos ir susitaikinimo aktai įveda į liturginį Atgailos sakramento šventimą, paruošia jam kelią, jau kasdienybėje leidžia pajauti atleidžiantį Dievo veikimą, ragina juo pasitikėti, skatina atsiversti ir palydi kovoje su nuodėme ir jos pasekmėmis. Kaip minėta šio straipsnio pirmojoje dalyje, naujatestamentinėse krikščionių bendruomenėse atgailos praktika kaip tik ir pasižymėjo liturginių ir neliturginių atgailos aktų įvairove. To nereikėtų suprasti tik kaip naujų būdų, skirtų sutaikinimo tarnystei įgyvendinti, paieškos. Daug daugiau, tai išreiškia siekį, jog ši tarnystė būtų pagrįsta kasdiene tikinčiųjų asmeninio ir bendruomeninio gyvenimo praktika. Netekusi išorinės paramos sakramentinė atgailos praktika gali virsti formaliu apeigos – asmeninės išpažinties atlikimu, mažai susijusiu su konkrečiu gyvenimu. Ir šiandien, kaip rašo žinomas Atgailos sakramento pastoracijos tyrinėtojas Konradas Baumgartneris, išpažinčiai reikia socialinės aplinkos (tėvų ir šeimos, draugų, gyvenimo partnerių ir gupių) paramos, paruošimo ir praktikos. Nors išpažintis yra asmeninis-egzistencinis vyksmas, be tokios pagalbos pavienis asmuo ilgai negali išsiversti. Be socialinės paramos jis anksčiau ar vėliau liausis praktikavęs atgailą.⁴² Taigi vaisingai atgailos praktikai yra svarbu, kad tikinčiųjų bendruomenėje bei artimiausioje aplinkoje būtų sukurta jai palanki atmosfera. Tokią aplinką ypač kuria neliturginiai atgailos aktai (kasdienė atleidimo praktika, malda už nusidėjėlius, sąžinės sąskaitos reguliarus praktikavimas ir nuolatinės pastangos keisti gyvenimą). Svarbūs ir liturginiai atgailos aktai (atgailos pamaldos, su atgaila susijusios Mišių dalys ir pan.). Jie skatina nepasiduoti nevilčiai, ugdo pasitikėjimą Dievo gailestingumu, kviečia gyventi atsivertimu.

Išvados

1. Naujatestamentinėse krikščionių bendruomenėse vyravo nuodėmės samprata, turinti aiškų ekzeziologinį akcentą ir išryškintą socialinę dimensiją. Tai turi būti suprantama kaip priminimas, jog atgailos įgyvendinimo praktikoje yra per siaura remtis perdėm individualistine nuodėmės samprata, nes taip pražiūrimos nuodėmės tikrosios pasekmės, t. y. kad nuodėmė pažeidžia Bažnyčios šventumą, apsunkina jos ryšį su Dievu, paveikia

visuomenės gyvenimą. Žinoma, pavojingas būtų ir per platus socialinės nuodėmės apibrėžimas ar jos priešpriešinimas asmeninei nuodėmei. Tokiu atveju nuodėmės sampratoje būtų nepakankamai atsižvelgta į asmeninio apsisprendimo aspektą, o pati nuodėmė virstų susiklosčiusių aplinkybių išdava.

2. Atgaila turi ryškų eklesiologinį pobūdį, nes Bažnyčioje vyksta tiek atsivertimo skelbimas, tiek sutaikinimas su Dievu, artimu ir savimi. Naujatestamentinių krikščionių bendruomenių atgailos praktika rodo, jog reikia nepaliaujamai ieškoti būdų, kaip įgyvendinti atgailą konkretaus laikmečio sociokultūrinėje aplinkoje. Po Vatikano II Susirinkimo siekta į tai atsižvelgti tiek plėtojant Atgailos sakramento sampratą, tiek atnaujinant liturginį šventimą. Atsivertimą bei atgailą skatinančios bei palaikančios kultūros sukūrimas tikinčiųjų bendruomenėse iki šiol neretai išlieka neįgyvendintu siekiu, atitinkamai tikinčiųjų savimonėje iki šiol vyrauja perdėm individualistinė atgailos samprata.

3. Kalbant apie atgailos praktiką, negalima apsiriboti vien išpažintimi. Atgaila yra ne taškinis įvykis, o procesas. Kaip rodo naujatestamentinių krikščionių bendruomenių atgailos praktika, būtini žingsniai, kurie vestų į atgailą ir lydėtų po jos. Tai reiškiasi liturginių bei neliturginių atgailos aktų įvairove Bažnyčios ir atskirų tikinčiųjų gyvenime. Atgailos aktai paruošia, įveda ir užtvirtina liturginį susitaikinimo su Dievu šventimą. Nuo jų priklauso ir Atgailos sakramento praktikos gyvybingumas.

NUORODOS

- ¹ Scholastinio ir neoscholastinio dogmatikos metodo išeities taškas yra Bažnyčios Magisteriumo formuluotės. Šventasis Raštas čia naudojamas dažniausiai tik kaip formuluotės teisingumo įrodymas. Tai gi ne pati formuluotė bandoma išvesti iš Šventojo Rašto, bet, atvirkščiai, formuluotei naudojami bibliniai argumentai. Be to, jie čia neretai naudojami nekritiškai, menkai atsižvelgiant į egzegzetinių tyrinėjimų rezultatus. *Webick J.* Prologomena // *Handbuch der Dogmatik* / hg. v. Th. Schneider. Bd. 1. Düsseldorf: Patmos Verlag, 2002. P. 43–44.
- ² Taip nėra neigiama ar menkinama Bažnyčios mokymo Tradicija, tik siekiama labiau išryškinti, kad ji kilusi iš Šventojo Rašto ir kad be jo Tradicijos neįmanoma teisingai suprasti ir interpretuoti.
- ³ *Gnilka J.* Die frühen Christen. Ursprünge und Anfang der Kirche // *Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament. Supplementband 7.* Freiburg / Basel / Wien: Verlag Herder, 1999. P. 279.
- ⁴ *Merklein H.* Paulus und die Sünde // *Sünde und Erlösung im Neuen Testament* / hg. H. Frankemölle // *Quaestiones disputatae* 161. Freiburg / Basel / Wien: Verlag Herder, 1996. P. 130–146.
- ⁵ *Finkenzeller J., Griesl G.* Entspricht die Beichtpraxis der Kirche der Forderung Jesu zur Umkehr? Eine Orientierungshilfe. München: Rex-Verlag, 1971. P. 44–45.
- ⁶ Reikia patikslinti, jog naujatestamentinės krikščionių bendruomenės nebuvo gausios ir priminė namų bažnyčias. Tai sudarė prielaidas tam, kad į kovą su pavienio nario nuodėme aktyviai galėjo įsijungti visi bendruomenės nariai.
- ⁷ *Nocke F.-J.* Wort und Geste. Zum Verständnis der Sakramente. München: Kösel-Verlag, 1984. P. 92–93; taip pat *Messner R.* Feiern der Umkehr und Versöhnung // *Gottesdienst der Kirche. Handbuch der Liturgiewissenschaft* / hg. v. H.-B. Meyer u. a. Bd. 7/2. Regensburg: Verlag Friedrich Pustet, 1992. P. 55–57.
- ⁸ *Finkenzeller J., Griesl G.* Ten pat. P. 37.
- ⁹ *Messner R.* Ten pat. P. 55.
- ¹⁰ Ten pat. P. 58–59.
- ¹¹ *Nocke F.-J.* Sakramententheologie. Ein Handbuch. Düsseldorf: Patmos Verlag, 1997. P. 192–193. Priežastis, kodėl ryšys su tikinčiųjų bendruomene yra toks svarbus, nurodoma Mt 18, 20: „Kur du

ar trys susirinkę mano vardu, ten ir aš esu tarp jų.“ Kitaip sakant, Kristus nuolat pasilieka ir veikia ten, kur du ar trys yra susirinkę jo vardu. Tai galioja ne tik paskutinei atgailos proceso pakopai (kai nusidėjėlis yra atskiriamas nuo bendruomenės), bet ir prieš tai einančioms, nes jau ir čia aktyviai veikia Kristus ir sutaikinama su Dievu.

- ¹² *Michl J.* Sündenbekenntnis und Sündenvergebung in der Kirche des Neuen Testaments // Münchener theologische Zeitschrift. München: EOS-Verlag. 1973. Nr. 24. P. 199–201.
- ¹³ *Finkenzeller J., Griesl G.* Ten pat. P. 56–57.
- ¹⁴ *Exeler A., Ortkemper F. J., Greshake G., Waltermann R.* Zum Thema: Buße und Bußfeier. Stuttgart: Verlag Katholisches Bibelwerk. 1971. P. 52.
- ¹⁵ *Michl J.* Ten pat. P. 201.
- ¹⁶ *Messner R.* Ten pat. P. 60.
- ¹⁷ *Gnilka J.* Ten pat. P. 298.
- ¹⁸ *Exeler A. u. a.* Ten pat. P. 53.
- ¹⁹ *Michl J.* Ten pat. P. 192.
- ²⁰ *Jonas Paulius II.* Posinodinis apaštališkasis paraginimas *Reconciliatio et paenitentia*. 1984 12 02 // http://www.lcn.lt/b_dokumentai/ap_paraginimai/reconciliatio-et-paenitentia.html. Žiūrėta 2009 10 30. Nr. 16.
- ²¹ Ten pat.
- ²² Ten pat.
- ²³ Ten pat.
- ²⁴ *Kempietis T.* Kristaus sekimas / iš prancūzų kalbos vertė O. Labanuskaitė. Kudirkos Naumištis: Ardor. 1994.
- ²⁵ *Häring B.* Sünde im Zeitalter der Säkularisation. Eine Orientierungshilfe. Graz / Wien / Köln: Verlag Styria. 1974. P. 26.
- ²⁶ *Gründel J.* Schuld und Versöhnung. Leipzig: St. Benno-Verlag. 1988. P. 93.
- ²⁷ *Faber E.-M.* Einführung in die katholische Sakramentenlehre. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft. 2002. P. 136–137.
- ²⁸ *Jonas Paulius II.* *Reconciliatio et paenitentia*. Nr. 16.
- ²⁹ Ten pat.
- ³⁰ Dogminė konstitucija apie Bažnyčią *Lumen gentium* // Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius: Aidai. 2001. Nr. 11.
- ³¹ *Baumgartner K.* Aus der Versöhnung leben. Theologische Reflexionen – Impulse für die Praxis. München: Erich Wewel Verlag. 1990. P. 33.
- ³² Ten pat. P. 36–37.
- ³³ *Gründel J.* Ten pat. P. 84.
- ³⁴ Liturginė konstitucija *Sacrosanctum Concilium* // Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius: Aidai. 2001. Nr. 72.
- ³⁵ Buvo paruoštas ir 1973 metais išleistas naujas atgailos apeigynas: *Ordo Paenitentiae*. Editio typica. Typis Polyglottis Vaticanis. MCMLXXIII. Lietuviškas vertimas: Atgailos apeigos / pagal 1973 metų pavyzdinį leidimą parengė Lietuvos Vyskupų Konferencijos Liturgijos komisija. Vilnius: Katalikų pasaulis. 2005.
- ³⁶ *Vorgriemler H.* Naujasis teologijos žodynas. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 2003. P. 61.
- ³⁷ *Windisch H.* Buße. Praktisch-theologisch // Lexikon für Theologie und Kirche / hg. v. W. Kasper u. a. Bd. 2. Freiburg / Basel / Rom / Wien: Verlag Herder. 1994. P. 832.
- ³⁸ *Baumgartner K.* Aus der Versöhnung leben. P. 34–35.
- ³⁹ Atgailos apeigos. Nr. 4.
- ⁴⁰ Ten pat. Panašiai apie susitaikinimo su Dievu kelių įvairovę kalba ir apaštališkasis paraginimas *Reconciliatio et paenitentia*. Nr. 8. Kaip susitaikinimo kelias ir priemonė čia įvardijamas širdies atsisivertimas ir nuodėmės nugalėjimas, Dievo žodžio klausymas, asmeninė ir bendruomeninė malda, sakramentai.

⁴¹ Nocke F.-J. Sakramententheologie. P. 213.

⁴² Baumgartner K. Eine neue Chance für die Beichte? // Impulse für die Pastoral. Regensburg. 2007. Nr. 1. P. 15.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. Atgailos apeigos / pagal 1973 metų pavyzdinį leidimą parengė Lietuvos Vyskupų Konferencijos Liturgijos komisija. Vilnius: Katalikų pasaulis. 2005.
2. Baumgartner K. Aus der Versöhnung leben. Theologische Reflexionen – Impulse für die Praxis. München: Erich Wewel Verlag. 1990.
3. Baumgartner K. Eine neue Chance für die Beichte? // Impulse für die Pastoral. Regensburg. 2007. Nr. 1. P. 13–16.
4. Exeler A., Ortkemper F. J., Greshake G., Waltermann R. Zum Thema: Buße und Bußfeier. Stuttgart: Verlag Katholisches Bibelwerk. 1971.
5. Faber E.-M. Einführung in die katholische Sakramentenlehre. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft. 2002.
6. Finkenzeller J., Griesl G. Entspricht die Beichtpraxis der Kirche der Forderung Jesu zur Umkehr? Eine Orientierungshilfe. München: Rex-Verlag. 1971.
7. Gnilka J. Die frühen Christen. Ursprünge und Anfang der Kirche // Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament. Supplementband 7. Freiburg / Basel / Wien: Verlag Herder. 1999.
8. Gründel J. Schuld und Versöhnung. Leipzig: St. Benno-Verlag. 1988.
9. Häring B. Sünde im Zeitalter der Säkularisation. Eine Orientierungshilfe. Graz / Wien / Köln: Verlag Styria. 1974.
10. Jonas Paulius II. Posinodinis apaštališkasis paraginimas *Reconciliatio et paenitentia*. 1984 12 02 // http://www.lcn.lt/b_dokumentai/ap_paraginimai/reconciliatio-et-paenitentia.html. Žiūrėta 2009 10 30.
11. Merklein H. Paulus und die Sünde // Sünde und Erlösung im Neuen Testament / hg. H. Frankemölle // *Quaestiones disputatae* 161. Freiburg / Basel / Wien: Verlag Herder. 1996. P. 123–163.
12. Messner R. Feiern der Umkehr und Versöhnung // Gottesdienst der Kirche. Handbuch der Liturgiewissenschaft / hg. v. H.-B. Meyer u. a. Bd. 7/2. Regensburg: Verlag Friedrich Pustet. 1992. P. 11–238.
13. Michl J. Sündenbekenntnis und Sündenvergebung in der Kirche des Neuen Testaments // Münchener theologische Zeitschrift. München: EOS-Verlag. 1973. Nr. 24. P. 189–207.
14. Nocke F.-J. Sakramententheologie. Ein Handbuch. Düsseldorf: Patmos Verlag. 1997.
15. Nocke F.-J. Wort und Geste. Zum Verständnis der Sakramente. München: Kösel-Verlag. 1984.
16. Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius: Aidai. 2001.
17. Vorgrimler H. Naujasis teologijos žodynas. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 2003.
18. Webick J. Prologomena // Handbuch der Dogmatik / hg. v. Th. Schneider. Bd. 1. Düsseldorf: Patmos Verlag. 2002. P. 1–48.
19. Windisch H. Buße. Praktisch-theologisch // Lexikon für Theologie und Kirche / hg. v. W. Kasper u. a. Bd. 2. Freiburg / Basel / Rom / Wien: Verlag Herder. 1994. P. 832–833.

Gauta: 2010 03 31

Parengta spaudai: 2010 11 26

Mindaugas RAGAIŠIS

SIN AND RECONCILIATION. A GLANCE AT THE SACRAMENT OF RECONCILIATION IN THE CONTEXT OF PENITENCE PRACTICE IN NEOTESTAMENTAL COMMUNITIES

Summary

The practice of penitence of the first Christian communities as fixed in the New Testament reflects the earliest attempts to implement Jesus' teachings about sin, conversion and forgiveness. At the same time, these are the sources that inspired later concept of the sacrament of penitence. These aspects of the doctrinal and practical implementation of penitence we see here can serve us as criteria for the evaluation of today's sacramental practice of penitence and provide us with precious impulses for its vivification.

The practice of penitence of the neotestamental Christian communities shows the following characteristics: an understanding of sin with strong ecclesiological accents and an explicit social dimension was predominant; the penitence [of the individual] was upheld and accompanied by the whole community of believers, represented by the elders, who showed by their attitude and actions towards a sinner both the consequences of sin (excommunication, i. e. separation from the Church, in which Christ is present and acting) and exhorted them in various manners, keeping the way of repentance open (fraternal exhortation, encouragement, prayer; forgiveness); at this stage, the understanding of penitence as a process in a multitude of forms is typical. Of course, the practice of penitence is tightly linked to the socio-cultural context of this time and the specific structure of different parishes. Thus, what we have just mentioned cannot simply be transposed as they are. But the predominant common order and many characteristics could serve us as critical pointers revealing the weaknesses of current practice.

In Church history, the social dimension of sin hasn't always been adequately stressed. From about the 13th century, individualism developed more and more in Europe, contaminating also parts of moral doctrine. People started viewing sin more and more as a solely private offence, bearing sometimes a social aspect – as for example offences against property or rights of others, but nearly without impact on the Church or society as a whole. At this level, the penitence practice of neotestamental communities turns our attention to the fact, that it would be unduly restrictive to stick only to an individualistic understanding, considering sin as an offense against the will of God that would concern only me and God alone. As a matter of fact, our actions always have an effect on others and so we can only be freed of this in communion with those believing in the salvation obtained by Jesus Christ. Of course, as the apostolic exhortation *Reconciliatio et Paenitentia* states with good reason, it would be not less prejudicial for the practice of the sacrament of penitence, to oppose social offenses to individual ones or to overstress the social dimension of sin.

Not only sin, also penitence possesses a genuine social and ecclesiological character. So the Church is actively participating and simultaneously realizes the reconciliation process: the Church relays Jesus' call to conversion, by her reconciliation with God, the neighbour and oneself. Thus speaking about strictly individual penitence or private confession has no real theological foundation. The Church is always actively participating in this reconciliation process; even more: she is the place of reconciliation. This accent shouldn't only be visible on the theoretical level, but also in Church practice. The renewed Roman ritual for penance took this into account in the liturgical celebration of reconciliation (the new formula of absolution stresses the role of the Church in the process of forgiving and the service of penitence; and reconciliation stresses the communal aspect of penitence). The effort of transposing this to the level of everyday life in the specific parishes of the believers, i. e. developing a culture of conversion and penitence, is still a task to realize.

In a way, penitence isn't a sporadic event, but a process – more precisely: a path. It includes the following dynamics: to turn away from sin (one's sins and sin in general) and to turn actively towards what God wants. The sacrament of penitence, or sacramental reconciliation as the summit is central. That's why there are steps leading to this summit, especially supporting in discerning sin and the motivation for conversion, as well as steps helping, later on, to live continual conversion. The practice of penitence in the neotestamental Christian communities, where the solicitude for the sinner grants help before, as well as after the realized reconciliation, is also recalling us that the pastoral of penitence can't be restricted to confession as summit of the process of reconciliation with God. The comprehension of penitence as a process or path shows the ministry of reconciliation as a genuine mission of the Church, expressed in various forms. The sacrament of penitence as summit

of this process is surrounded by a series of liturgical and non-liturgical penitence rites. They introduce a person into the process of reconciliation giving him sense. The practice of penitence of the neotestamental Christian communities is characterized by a genuine variety of liturgical and non-liturgical rites. The goal was to strengthen this important ministry as the believers' private and common practice in daily life. Because without external help, the sacramental practice of penitence can pervert to a merely formal rite – the accomplishing of a private confession that has little influence on real life.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: atgaila, išpažintis, Sutaikinimo sakramentas.

KEY WORDS: penitence, confession, sacrament of reconciliation.

Mindaugas RAGAIŠIS – kunigas, teologijos mokslų daktaras, Vilniaus kunigų seminarijos ir Vilniaus pedagoginio universiteto dėstytojas. Adresas: Šv. Mikalojaus g. 4, 01133 Vilnius. El. paštas ragaisis@gmx.de.

Mindaugas RAGAIŠIS – a priest, a PhD in theology, a lecturer at Vilnius Catholic Priests' seminary and Vilnius Pedagogical university. Address: Šv. Mikalojaus g. 4, 01133 Vilnius. Email: ragaisis@gmx.de